

„... A TÖRVÉNY BETELT RAJTAM...”

„... végre kezdő-pontomhoz érkeztem, a törvény betelt rajtam, nem másit rajta semmi, pályám s létezésem elváhatatlan.”
(A megérkezés)

Garai Gábor
(1929—1987)

Kegyetlen dolog leírni: meghalt Garai Gábor, a költő. Sorjázthatjuk a jelzőket; a nagyszerű költő, a közéleti ember, a poeta doctus, a kultúrpolitika, a kitűnő szerkesztő, műfordító.

Ritkán adatik meg magyar költőnek, hogy életében is népszerű legyen. Garai Gábor népszerű költő volt, szíretreméltó ember, nagyszerű kolléga. Egy időben együtt dolgoztunk az akkor még nagy tekintélyű írószövetségben, sokat utaztunk vidéki városokba irodalmi estekre. Garai Gábor mindig felkészült, akár külföldi pályatársat mutatott be, akár hazai pályatársairól rögtönzött szóbeli portrét, s ez a gondos felkészülés mindig megtérült, általában sikere volt a pódiumon is. A népszerűséget szerényen viselte. Talán a betegségére is felkészült — még leadta utolsó versciklusát, a Dr. Valaki tévelygéseiből című kötetének kéziratát.

Mint közéleti ember sokszor elfáradt, megcsalhatkozott, s végül rátorrt a betegség is. Közéleti sebei jobban fájtak neki, mint a betegség okozta szenvedések. Derűs volt nehéz pillanataiban is. Sok közéleti funkciót viselt életében, s ritka kegy: a minden sejtjében lírai költő úgy mond „tisztviselőnek” is „bevált”, kiadói szerkesztőnek épűgy, mint főtiktárnak, főszerkesztőnek.

A magyar líra fontos vonulatait folytatta, s az új korban is tudott költői vezéregyéniség lenni. Híressé vált versei antológiák címadói lettek (Tűztánc, Tiszta szigorúság, Ezredvég és mások.)

S összeülhet már a Parnasszuson az egykori írószövetségi titkárság: Darvas József, Dobozy Imre, Simon István, Fábrián Zoltán. Most utánuk ment Garai Gábor is.

Kedvelte a koraösz, a nyárvéget, az indián nyarat. Megadott neki, hogy kedvenc évszakában állhatjuk körül sírját a temetőben, nyárvégen, lombhullás előtt.

Funk Miklós

GARAI GÁBOR:
A barkafa

*A barkafán november közepén
vöröslenek már halkan a rügyek,
s mire a nyírfáról is a levél
leperog, s csak fenyők sötétlenek*

*kint a kertben, ezüst- és lucfenyők —
ő készülődik koratavaszi
első pompájára
(nem bontja ki
bimbóját — épp ettől előkelőbb*

*a többinél)
de ha Húsvét korán van
— és sehol egy rügy, bimbó vagy virág —
ő kiáll ezüst-szürke prém-ruhában*

*(hisz gyakran fagy, reggelente kivált!),
s fölvilantja, bár minden ködbe vész,
hogy:
lesz itt tavasz, lesz itt ébredés.*

AVATÁS NOVEMBERBEN

Megújul az apostagi zsinagóga

Az Országos Műemléki Felügyelőség, valamint a megyei tanács támogatásával megmenekült a pusztulástól hazánk egyik legjelentősebb izraelita műemléke, az 1768-ban klasszicizáló barokk stílusban épült apostagi zsinagóga.

Az OMF jeles építész, Virt Péter készítette a végpusztulás előtt álló, több helyen is beomlott boltozatú imaház rekonstrukciós tervét. A Bács-Kiskun Megyei Építési és Szerelőipari Vállalat kunszentmiklósi építésvezetőségének brigádjai kapták a megbízást az újjáalakításra.

A több mint húszmillió forintos költségű építkezés nagyobbik részével már végeztek a mesterek: kész a tetőzet és a burkolás. Az OMF megbízásából jelenleg egy háromtagú csoport — Pikler István, Kisterenyei Ervin és Nagy István restaurátorok — az esztétikai helyreállítást végzi. Ismét helyükre kerülnek a stukkók. Az eredeti állapotnak megfelelően fehérre festik a falakat. Néhány héber szentencia is a falakra kerül.

Nem volt egyszerű feladat a romokból való újjáélesztés.

Hasonló megoldású épület ugyanis alig van hazánkban. A centrális elrendezésű következtettek a tervezők: tulajdonképpen a középkori bizánci építészeti „üzene” e remekmű.

A földszinti nagytermet közepűtt négy oszlop kilenc boltmezőre osztja. A statikailag igen megbízható megoldást

Konstantinápolyban tanulták az orosz cárok mérnökei. Tőlük vették át a lengyelek, s északi szomszédainak közvetítésével jutott el — a XVIII. században — hozzánk. (Hasonló látható még Bonyhádon (1780) és — már copf stílusban — Mádon (1790). Az apostagi műemlék arányosan tagolt tereit az állványzat miatt ma még nem láthatjuk teljes egészében. De már most eredeti szépségükben mutatkoznak a remek korinthoszi oszlopok. (Ezek között állt egykor a tórárt tartó asztal, az almemor.)

● Kisterenyei Ervin (balról) és Pikler István a munkaszertárnál.

● Nagy István a stukkó-mozaikot ragasztja.

A festők munkája nyomán eredeti színeket (párizsi kék) pompázik az épület keleti falán, a frígládát helyettesítő — egykor díszes függönnyel (poroket) elfedett — „szentség-szekerény” (aron-hakode), mely a törvénytekercsek őrzőhelye volt.

Hazánk — sőt megynék is — európai rangú teljesítményeket tudhat magának az elhagyott szakrális műemlékek (templomok, imaházak, kolostorok) felújításában és ötletes újrahasznosításában. Eddig elsősorban kecskeméti,

bajai, zalaegerszegi példákkal dicsekedhettünk. Ha elkészül az apostagi zsinagóga — várhatóan novemberben lesz az avatás — a Duna-parti település is felkerül a „dicséretesek” listájára. Messze tekintő vezetők, lelkes lokálpatrióták, tehetséges művészek áldozatotól sem visszariadó igyekezetét dicséri e munka. Az sem mellékes persze, hogy a megfiatalodott épület a Nagy Lajos Emlékmúzeum, a közönségi könyvtár és a házasságkötések méltó otthona is lesz majd.

Farkas P. József

HONISMERET — HELYTÖRTÉNET

DÉKITY MÁRK ÖTVENÉVES

Kötődés a szülőföldhöz

A magyarországi egységes délszláv irodalom a felszabadulás után alakult ki, s ma már nem beszélünk horvát vagy szerb, hanem délszláv (vagy horvát-szerb, szerbhorvát) irodalomról. 1957-től a hazánkban élő délszláv nemzetiség kultúrája ismét erőteljes virágzásnak indult. Szerves része ez a magyarországi kultúrának. Az anyanyelvű hetilap, a *Nase Novine* (A mi újságunk), később a *Narodne Novine* — ma már negyedévenként *Neven* (Körömvirág) irodalmi melléklettel —, majd az évente megjelenő naptárak, évkönyvek vitték el az újjászülető hazai délszláv irodalmat, a költők és írók munkáit a legkisebb településekre, sőt, határainkon túlra is.

Dékity Márk a hazai délszláv költők első nemzedékéhez tartozik. A többnyelvű Bács-Kiskun megyei Hercegszántó bodoljai falurészében született szegényparaszti családban. Szülőfalujától megdiákként megvált. Költészetét mégis elsősorban az odatartozás mély élményéből táplálkozik. Diákkorában kezdte a versírást. Eddig több mint kétezer verset írt már, közöttük gyerekeknek szóló is. Mindegyiket anyanyelvén. Tanulmányait végig horvát-szerb anyanyelvű iskolákban végezte. Budapesten szerezte meg a tanítói diplomát. Egyévi horvátkivándorlás után került vissza Budapestre. Dékity Márk a Nemzeti Központi Táncegyüttes alapítója, majd szólótáncosa volt.

Meggyőződése a Duna-völgyi népek sorsközössége, testvéri megbékélésének, összetartozásának az igénye és lehetősége. A magyarországi délszlávok — horvát, szerb és szlovén — testvériségét, egyenlőségét és egységét a *Kolo* (Kör) című versében fogalmazta meg. 1959-ben lett a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének közművelődési kérdésekkel foglalkozó munkatársa. A szövetség hetilapjának újságírójaként vidéket jár, fáradhatatlan, termékeny ember.

Az *U kolo* (Köloba, Bp. 1969.) című antológiának a címét Dékity Márk verséből kölcsönözték, s költeménye ott áll mottóként a kötet élén. Az antológiában tíz hazai délszláv költő szerepel. Dékity első, a *Szívárvány a szülőföld felett* című önálló kötete több mint két évtizedes munkásságának legjavát, válogatott verseit tartalmazza. A könyv illusztrációit földije, *Szurcsik János* Munkácsy-díjas festőművész készítette.

te. A szülőföld inspirálta költeményei félfokozott hangon, közvetlenül szóló a költők szeretetéről, többnyire konkrétan is megnevezett táj, vidék iránt. Gyermekkorára, szüleinek és szülőföldjének meghitt, de immár hajdani tájaira és hangulataira tekint vissza. Az odatartozás érzése nem beszűkült, hanem az „országzséles”, délszlávok lakta vidékeket átölelő érzés, s az „oházára” is kiterjed.

Csöndek és szerelmek címmel tavaly látott napvilágot második kötete. A költői megújulás pillanatát, talán egy új, hosszabb pályaszakasz nyitányát ismerhetjük meg. Ugyancsak hazai kiadású — a Délszláv Szövetség kiadványaként — a *Napos mező* című, többszerzős gyermekverskötet, melyben szintén szerepel Dékity Márk. Figyelemre méltó, hogy a Zágrábban kiadott *Horvát Odüsszeusz*-ban az „Óhazán” kívül élő horvát írók antológiájában Magyarországról, az élők közül, egyedül Dékity Márk verseit adták közre.

Eddig elért eredményei önmagáért beszélnek. Műveivel az anyanyelvűt apólasát segítette. Ez ma küldetésünk is lehet a hazánkban élő és alkotó horvát-szerb, szerbhorvát nemzetiségű irodalomkövetésével lehet megőrizni a népi hagyományokat. Fel kell kelteni az érdeklődést az olvasás iránt, olyan könyveket kell adni a délszlávok kezébe, amelyek saját életüket tükrözik.

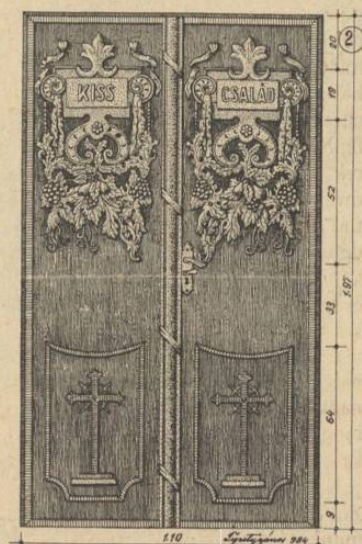
Dékity Márk tegnap volt ötvenéves. További eredményes esztendőket kívánunk neki.

Mándics Mihály

ŐRIZZÜK MEG!

Díszes kriptaaajtó Tiszakécskén

Tiszakécskén, a Szolnoki úti római katolikus temetőben, egy kriptaaajtóról készített egy a rajzot a szegedi *Tipity János*. A megőrzésre érdemes darab a „Hutter és Schrantz RT” budapesti, Gyömrői úti telepen készült. A sima, tömör vaslemezaajtó temetői hangulatot, kegyeletet árasztó, fantáziadús alkotás. Ma még jó állapotban van, érdemes lenne védett helyen őrizni, hogy unokáink is láthassák. A díszes kriptaaajtó minden biznnyal a művészi „vaskorszak” másodvirágzásának idejéből való.

KÉPERNYŐ

Az Országházból jelentjük . . .

Eltűntek az unatkozó emberek a Parlament ülésterméből.

Máskor — ha nem volt elég éber az adásrendező — sűrűn láthatunk kínosan feszengő honatyákat. Töviről hegyire ismerték az írásban is kiadott előterjesztést, alig adott valami újat a szóbeli kiegészítés. Azon is kevesen vívódtak, hogy szavazatukkal megerősítsék, módosíttassák vagy elveskék az éppen tárgyalt javaslatot, mert nagyjából mindenki sejtette, hogy ki mit mond majd a gyakorlatilag elfogadottnak tekinthető előterjesztéshez. Mindenki biztosra ment, a legszárazabb fölhasználó is számíthat udvarias tapsikolásra.

Az operatőrök és a hangosítók jóvoltából — uram bocsá! — még azt is láthattuk, hallhattuk, hogy a megújított kormányprogrammal most bemutatkozó miniszterelnök aggodalmaskodva tudakolta a párt főtiktárától: „Hosszú voltam?” Magán-közvéleménykutatásom szerint megoszlottak a véle-

mények a nálunk egyelőre szokatlan jelenetről, a közszereplő (szereplő) természetes gesztusáról. Voltak, akik lelkendeztek: az önkormányzatok sohasé árt. Mások azt is szívesen vennék, ha más ilyen oda-sugárnál is jelen lehetne a kamera. . . Ismét mások szerint egy új magatartást példázott ez a néhány másodpercnyi közjáték. Azonnal szembesül mindenki tetteivel, rossz annak, aki nem keresi az elérhető tökéletességet.

Mint ahogyan az országközi közvetítés irányítói is sajnálhatják; rossz néven vette a közvélemény némely fölhasználás — mondjuk így — megszelídítését. Vannak annyira képzett és felelős emberek a véleménynyilvánítók, van annyira fölkészült a közvélemény, hogy csak a tájékoztatás iránti bizalmat csökkentik, ha a miniszterelnök válaszából tudjuk meg, miről szolt egyik-másik honatya.

Megismételtem korábbi indítványomat: az elejétől a végéig közve-

títsék a parlamenti üléseket, adjanak több információt a bizottsági ülésekről.

Nyilvánvaló, hogy bármilyen ügyesen, hatásosan menedzsel valamilyen ügyet a tömegkommunikáció, semmire sem jut, ha a valóság felesel a szavakkal, az ügyintézők alkalmatlanok az ügy méltó képviselésére. Legalább ennyire vitathatatlan, hogy századunkban a sajtó és főként a képernyő nyilvánossága, a személyesség hitele nélkül a legátgondoltabb, a legtávolatosabb programok is sokat veszítenek vonzásukból, erejükből. Oly gyakran hivatkozunk mostanában a szakszerűségre. Kérem tisztelettel, szíveskedjenek — mint most — figyelembe venni a közvéleménykutatásokat. Mégiscsak elszomorító, hogy a görög, a nyugatmet vagy a spanyol miniszterelnök gyakrabban előfordult honi képernyőinken, mint a magyar. Képtelen vagyok földidzni, hogy az elmúlt évtizedben mikor nyilatkozott időszerű hazai tennivalókról a kormány első embere . . .

A konferanszié

Valamikor a költőkről tartották, hogy a „jövőbe látnak”. 1987. szeptember 18-án és 19-én a Komlós Jánosra emlékeztető műsort nézve azt gondoltam, hogy éppen az Országgyűlés mostani ülészakára tekintettel tűzték másorra a konferanszié-t. A keserűen tréfás monológok, a szomorúan vidám karcolatok mintha a néhány órával korábban a Parlamentben elhangzott megállapításokat illusztrálták volna. A bürokráciáról, a butaságról még keményebben szoltak a néhány esztendője elhunyt kitűnő újságíró, humorista, színgazgató írásai, gesztusai, dűhei, aggodalmi, mint a Duna-parti palotából hallottuk. A földeztett műsorokat már 5—10—15 éve bemutatta a televízió. Kézzenfekvő a kérdés napjainkban: a humoristák vették volna át a poéták szerepét? Szó sincs erről, hiszen Komlós és társai a földeztett műsorok csipkedtek, rugdaltak. Nem ő tehet arról, hogy sajnos ma még időszerűbbek szatírjai, mint megszületésük. Remélhető, hogy akiket illet, észreveszik magukat?

Szövegek

Mindenkivel megnéztém az Örkény István műveiből készített, vasárnap este sugárzott *Szövegek* című tévéfilmet. Olykor szöveges békegyűlések helyett ezt vetítettém. Iskolákban taníttatnám.

Esztendőnk Károly rendezőhöz hasonlóan kevesen éreztek rá ennyire Örkény írásművészetének lényegére: a kevesebb mindig többet mond a magyarázkodásnál. Az életnél a legfantáziadúsabb művész sem tud cífrább helyzeteket kitalálni. Minél jellegzetesebb valóságdarabokat kutat fel, tesz egymás mellé a művész, annál nyilvánvalóbbá válnak a képtelenségek. Csak az értheti — például — az ország a második világháborúba taszító katasztrófa politika mechanizmusát, aki ismeri a vasárnap este száraz szentvelenséggel felolvasott és ábrázolt kivégzési utasításban lelepleződő szellemiségét.

A sokféle izgalmas és változatosságot kínáló elmúlt hét tévéműsorát méltán koronázta ez a kis remekmű, a *Szövegek*.

Heltai Nándor